

När den nationella krisen blir vardag

När professor Christina Koulouri kom till Panteionuniversitetet i Aten i januari 2011 hade lärosätet en årsbudget på drygt sju miljoner euro.

– För innevarande läsår ligger den på två och en halv. Jag kan i praktiken inte längre fullgöra mitt jobb, berättar hon.

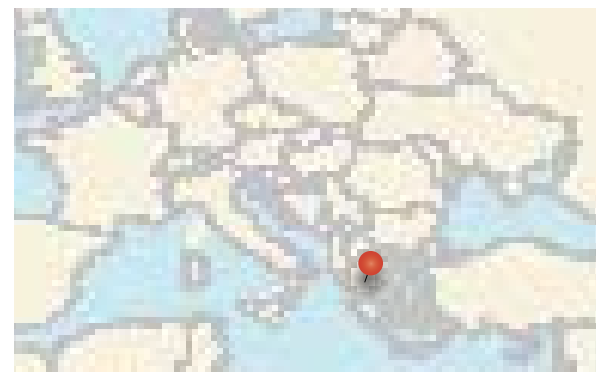
Universitetsläraren för till Grekland och träffade lärare som, mitt i det ekonomiska beckmörkret, försöker hålla modet uppe.

Text: Sören Viktorsson Foto: Marie Mauzy

Lrots att det är mitt i vintern badar den grekiska huvudstaden i sol och kvicksilvret har parkerat strax under 20-strecket. Just den här dagen råder partiell strejk i kollektivtrafiken, så vi promenerar från Monastiraki i centrum ut till universitetet.

Som besökare i Grekland märker man till en början inte mycket av krisen. Livet tycks rulla på och kaféerna är fulla av människor.

Men när vi under promenaden slinker in för en snabb kopp kaffe, är tonläget högt vid grannbordet. Ett gäng äldre herrar diskuterar politik och även en utlänning kan

uppfatta hur de gång på gång använder begrepp som ”trojka” och ”Deutsche Bank”.

– Från 2010 till dags dato har reallönerna i Grekland sjunkit med ungefär 30 procent. Det är mer än i något annat västerländskt land efter andra världskriget, berättar forskaren och Greklandsexperten Lauri Holappa vid Helsingfors universitet.

Panteionuniversitetet i Aten grundades 1927 och är specialiserat på statsvetenskapliga ämnen. Det är ett av de tre äldsta i sitt slag i Europa och ligger invid den vidsträckta Syngrou-avenyn, ett av huvudstadens mer framträdande stråk.

Prick kvart i två dyker lektor Lina Louvi upp vid huvudentrén, som bakom sig rymmer en prunkande trädgård. Vi har bokat intervju med henne och hennes chef, professor Christina Koulouri.

– Problem! förklarar hon.
– Professorn blev plötsligt tvungen att sitta i ett snabbinkallat möte med senaten, universitetets högsta beslutande organ.

Lina Louvi lyckas efter en stund få tag i en nyckel till professorns tjänsterum och första intervjun kan börja.

– Jag är född och uppvuxen i Sparta och studerade sedan sammanlagt elva år vid Sorbonne i Paris, där jag också tog min doktorsgrad. Åter i Grekland tjänstgjorde jag vid uni-

Lauri Holappa

Foto: Ville Tarnhata

Panteionuniversitetet för samhälls- och statsvetenskap ligger vid Syngrou-avenyn, relativt centralt i Aten. I folkmun benämns det ofta enbart Panteionuniversitetet. Med anor från 1927 är det ett av de tre äldsta europeiska universiteten inriktade på just statsvetenskap. Universitetet har fyra fakulteter och nio avdelningar, över 230 lärare och antalet aktiva studenter uppgår till fler än 10 000.

→ versiteten i Thrakien samt på Kreta och nu har jag varit här på Panteion i elva år. Mitt ämne är den grekiska statens politiska historia, berättar hon.

Lina Louvi

Ett litet, men talande exempel på hur krisen slår kommer när jag inledningsvis ber lektor Louvi om hennes e-postadress.

– Det får bli min privata. För vår server här på universitetet fungerar inte längre...

Hur har krisen påverkat dig som universitetslärare?

– Först och främst genom att jag har mindre pengar i plånboken. Min bruttolön är i dag omkring 30 procent lägre än när krisen började runt 2010.

– Samtidigt betalar jag mer skatt än då, så i runda slängar har lönen nog sjunkit med ungefär 40 procent, svarar hon och berättar att hon i dag, efter 29 år som universitetslärare, får ut närmare 1 800 euro i månaden rent. Hur löser du detta?

– Jag har inga barn och huset jag bor i har jag fått ärva. Min man, som bor i staden Kalamata på Peloponnesos, äger land och växthus vilket ger lite inkomster.

– Men många av mina kollegor här har det verkligen väldigt tufft och kämpar exempelvis med höga bostadslån.

Det finns också en tradition i Grekland att föräldrar hjälper sina barn med kostnader i samband med högre utbildning, vilket blivit allt svårare i takt med krisen.

Lina Louvi berättar, att hon veckan före vårt möte var på Sorbonne i ett Erasmusärende.

– Jag lyckades hitta en väldigt billig flygbiljett, vilket var betydelsefullt för att resan skulle kunna bli av.

Den ekonomiska krisen är naturligtvis också högst påtaglig i universitetsvardagen.

– Inga lärare har sagts upp här, men sedan krisen började råder stopp för nyanställningar. Och vi har blivit av med en del administrativ personal, vilket medför stora problem.

– Det märks inte minst på masterprogrammen, där vi nästan helt saknar administrativt stöd. Studenterna på den nivån har bara tillgång till vår expedition en timme om dagen två dagar i veckan.

För lärarna innebär nedskärningarna att de tvingas sköta mycket av administrationen själva.

– Men jag klagar inte, för även om arbetsbördan ökat älskar jag ju det här jobbet.

En del säger att grekerna delvis har sig själva att skylla för de ekonomiska problemen, men Lina Louvi håller inte med.

– Det där är stereotyper och enkla anklagelser. Alla folk har sina fel och brister, men många greker jobbar hårt. Grekland såg Platons akademi födas och nu raseras delvis den högre utbildningen. Hur känner du inför det?

– **Platons akademi och moderna universitet har inte med varandra att göra. De problem vi universitetslärare i dag möter är resultatet av extrema nedskärningar i finansieringen, vilket gör det svårt att upprätthålla den nivå vi hade före krisen.**

– Det antika förflutna är vårt kulturella arv, men vi är i dag mest upptagna av frågan om vår ställning i den europeiska universitetsvärlden.

Ser du något ljus i tunneln?

– En hel del kollegor gör nog inte det. Kanske är det en fråga om personlighet, men själv tror jag att situationen kommer att ha vänts till det bättre om några år.

Även om dagens ekonomiska läge i Grekland är extremt besvärligt, föreföll det faktiskt under några år någorlunda ljus. Under 1990-talets mitt inleddes en ekonomisk sanering som minskade budgetunderskottet och pressade tillbaka inflationen.

Mellan 2000 och 2007 var tillväxten på årsbasis i snitt 4,2 procent och det efterlängta OS i Aten 2004 förde med sig stora satsningar inom infrastrukturen.

– När hela världsekonomin så drabbades av recession 2008 följde den grekiska med. Läget förbättrades dock snabbt internationellt och i början av 2010 upplevde även Grekland en kort period av förnyad tillväxt, berättar greklandsexperterna Lauri Holappa.

– Men redan sommaren 2010 började eurokrisen och den grekiska ekonomin gick åter in i en recession. Vad som gjorde just Grekland så utsatt var det kraftiga underskottet i bytesbalansen.

Vi ska snart höra en facklig röst från Panteion-

Den grekiska akademikan inte längre leva på sitt historiska arv. I dag kämpar lärarna med extrema nedskärningar. På bildens synhuvudbyggnaden för Athens akademi.

universitetet. Som bakgrund kan det vara på sin plats att först påminna om att Grekland nu är inne på sitt tredje låneprogram, omfattande smått astronomiska 86 miljarder euro.

– Gemensamt för programmen har varit ett närmast aggressivt försök att skära ned den offentliga sektorn. Sedan krisen började och fram till i dag har närmare 300 000 offentliga jobb försvunnit, förklarar Lauri Holappa.

Rania Astrinaki representerar Syllagos Melon DEP Pandiou Panemistiou eller Lokala föreningen för lärare och forskare vid Panteionuniversitetet. (SULF:s motsvarighet på riksplanet är Posdep, som ungefär står för Allgrekiska federationen av föreningar för undervisnings- samt forskningspersonal.)

– Jag har inga aktuella medlemssiffror, men skulle säga att vi här på Panteionuniversitetet organiserar en majoritet av den akademiska personalen, förklarar hon.

Rania Astrinaki är biträdande lektor och undervisar i ämnet politisk antropologi. Hon bekräftar bilden av ett högskoleväsende i ekonomiskt moras.

– Sedan krisen startade 2010 har statens anslag till universitetet minskat med omkring 75 procent. De sista nyanställningarna vid universitetet skedde 2010 och rörde runt

1 200 personer vars utnämningar godkänkts redan året innan.

Vad kan en fackförening åstadkomma i ett sådant läge?

– Inte mycket mer än att visa på en situation, där universitetslärarkåren åldras och inget nytt blod kommer in i akademien.

Att i ett sådant här läge ens tänka på att kräva löneökningar, beskriver Rania Astrinaki som lönlöst.

– Vår författningsdomstol konstaterade för en tid sedan att en del av de nedskärningar som gjorts strider mot konstitutionen, men inte heller där finns någon vits i att försöka ta strid.

Rania Astrinaki berättar att ingen lärar- eller forskarpersonal sagts upp vid de grekiska universiteterna med anledning av krisen. Däremot är alltså den administrativa personalen drabbad och hösten 2013 inleddes en 13 veckor lång strejk vid Athens universitet samt Athens polytekniska högskola.

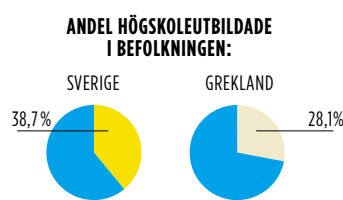
– Jag vet att det då även här hos oss förekom kortare sympatistrejker.

Om det inte finns någon kaka att dela på, hur kan man motivera sig att fortsätta jobba fackligt?

– Man försöker kämpa och tänka att universitets-

Rania Astrinaki

VÄNSTERN STYR GREKLAND

Grekland har runt elva miljoner invånare, varav drygt tre miljoner bor i huvudstaden **Aten** samt intilliggande hamnstaden **Pireus**. Premiärminister är **Alexis Tsipras**, som leder det vänsterinriktade partiet **Syriza**. Största oppositionspartiet, **Ny Demokrati**, bytte nyligen ordförande till **Kiriakos Mitsotakis** och har på senare tid haft opinionsframgångar.

KÄNNER DU IGEN PROFILERNA?

(Se svar längst ner till vänster på nästa uppslag)

→ anställda som går samman kan påverka. Just nu ser det mörkt ut, men jag vill ju tro att det framöver ska synas ett ljus i tunneln.

Så dyker då till slut professorn upp i sitt tjänsterum och ber upprepade gånger om ursäkt för dröjsmålet.

– Det var ett viktigt möte eftersom vi ska välja ny rektor för universitetet och som dekan måste jag delta.

Christina Koulouri är professor i modern- och samtids historia, har disputerat vid Sorbonne och fick professorsgraden 2004 vid Peloponnesiska universitetet i Korinth. Till Panteionuniversitetet kom hon vårterminen 2011.

Christina Koulouri

– Vi är drygt 230 lärare och har över 10 000 aktiva studerande. Vi har varit tvungna att skära ned administrationen med ett 20-tal personer, mestadels genom pensionsavgångar, så de är nu färre än 100.

Professor Koulouri berättar, att när hon kom hit våren 2011 låg årsbudgeten på mellan sju och åtta miljoner euro (akademiska läsåret börjar 1 september och slutar 31 augusti).

– För innevarande läsår är den 2,5 miljoner och nästa läsår 1,8 miljoner euro. Datorer, projektorer, kopiatorer,

papper, böcker, uppvärmning av byggnaden – *allt* har vi fått dra in på.

Finansieringen kommer uteslutande från regeringen, via ministeriet för utbildning, forskning samt religiösa angelägenheter.

I juli i fjol stängde internetportalen Hellenic Academic Libraries Link ned en stor del av sin service till landets universitet, eftersom regeringen inte lyckats hitta medel till finansiering.

– Häromdagen försökte jag hitta en artikel i en historisk tidskrift från 2014, men vi har inte längre någon tillgång. Jag kan i praktiken alltså inte sköta mitt jobb och du förstår säkert vad sådana här saker betyder för våra studenter.

– Lägg till detta att vi inte har råd att bjuda in utländska föreläsare eller anordna konferenser. Vi är akademiskt isolerade.

Professor Koulouri berättar om dilemmat när den grekiska myndigheten för säkring av kvaliteten inom högre utbildning varje år – förstärkt med utländsk expertis – besöker hennes universitet och var enskild institution.

– Hur ska vi under rådande omständigheter kunna prestera fullt ut inom såväl undervisning som forskning?

Det moderna grekiska utbildningsväsendet såg dagens ljus när liberaldemokratiska Centerunionen, lett av →

ENORM STATSSKULD KRÄVER SVÅNGREM

Den grekiska ekonomiska krisen kan till stora delar dateras till sommaren 2010. Från då och till dags dato har reallöner i landet sjunkit med omkring 30 procent. Läget blev akut sommaren 2015, då Grekland inte förmådde återbetala lån på runt 1,6 miljarder euro till den internationella valutafonden, IMF. Greklands statsskuld ligger en bra bit över 300 miljarder euro, det vill säga motsvarande mer än 3 000 miljarder kronor. De extremt tuffa besparingsåtgärderna gör att få bedömare tror på en vändning uppåt de närmsta åren, även om turistnäringen delvis återhämtat sig.

→ Ett plakat utanför Athens universitetsbyggnad uppmanar till strejk.

→ Georgios Papandreou, kom till makten 1964. Då introducerades en politik som strävade efter demokratisering, meritokrati och större möjligheter för underprivilegierade grupper att ta del av högre utbildning.

Överstarnas maktkupp 1967 och militärdiktaturen, vilken bestod fram till 1974, anses som en mörk period i Greklands historia och utan sociala ambitioner.

Det första fria valet därefter vanns av högerpartiet Ny demokrati, vars ordförande Konstantin Karamanlis blev statsminister. Efter de dystra juntaåren lades nu extra stor vikt vid att upprätta en självständig akademi, som bestämde över sina egna angelägenheter.

Efter att ha kommit till makten 1981, sjösatte socialistpartiet Pasok (lett av Andreas Papandreou som bland annat arbetat vid Stockholms universitet) 1982 en utbildningsreform.

– Den var mycket viktig ur demokratisynpunkt, menar Christina Koulouri. För den akademiska personalen innebar den att professorn inte längre var allenarådande, omgiven enbart av assistenter.

Den nya befattningsordningen, som lever kvar än i dag, är professor (kathigitis), lektor (anaplirotis kathigitis), biträdande lektor (epikouros kathigitis) samt adjunkt (lektoras).

Som en konsekvens av krisen, där temporära kontrakt inte längre förnyats, har det skett en dramatisk nedgång vad gäller adjunkttjänsterna. Och de mycket få postdoktor som i dag existerar är vanligtvis finansierade av EU.

– Många unga, som vill göra karriär i akademien, tvingas alltså lämna landet. Vi har fått ett jättestor problem vad gäller brain-drain, konstaterar professor Koulouri.

Universitetsutbildning är gratis i Grekland och landet har ett 20-tal universitet, samtliga statliga. Störst är Aristotelesuniversitetet i Thessaloniki, följt av Athens universitet, grundat 1837 och därmed äldst i det moderna Grekland.

– Ett stort bekymmer i dag är alla de studenter som inte är från Aten, och som nu tvingats återvända till sina hemorter eftersom de inte har råd att leva och studera här, berättar Christina Koulouri.

Som dekan för två institutioner är hon chef över ett 50-tal lärare. Och även om hennes hjärta blöder för lärarna, väljer hon att avslutningsvis lyfta fram studenternas situation.

– Vi utvecklar ju en personlig relation till studenterna och när de kommer och berättar att de inte kan hitta något jobb, känner man sig så hjälplös. Ser du något ljus i tunneln?

– Nej, men jag vill skapa ett. Jag försöker att initiera små projekt, att hitta ”fickpengar” och för dem ge våra studenter sysselsättning. Som universitetslärare har man ett ansvar och kan inte bara reproducera pessimism. Jag är en fighter!

På promenaden tillbaka till Monastiraki passerar vi en restaurang, som erbjuder kraftigt nedsatta priser till ackompanjering av affischer med bilder på tyska finansministern Schäuble.

Och lite senare under promenaden stöter vi på en vägg med en affisch, där förbundskanslern Angela Merkel låst in

Foto: Sören Viktorsson

En väggaffisch i Aten illustrerar hur Tysklands förbundskansler Angela Merkel låst in det grekiska folket i bur.

grekiska folket i en bur och står triumferande med nyckeln i handen...

– Det enda området med tillväxt i Grekland på senare tid är turismen. Med den tuffa åstramningspolitiken tar man dock död på alla möjligheter till tillväxt inom den inhemska sektorn, menar Greklandsexperten Lauri Holappa och tillägger att en försiktig återhämtning kan komma tidigast om ett par år.

En vecka senare, i ett helt annat sammanhang, träffar vi en kvinna som fram tills nyligen var universitetslärare.

– Jag vill absolut vara anonym, säger hon och berättar att hon efter sin doktorsgrad i runt ett decennium var timanställd adjunkt vid ett universitet ute i landet.

– På institutionen fanns en professor och så vi, ett antal timanställda adjunkter. Normalt ska man få fast anställning efter tre år, men innan den perioden var till ända tvingades vi varje gång att på nytt ansöka om ny timanställning.

När krisen slog till blev det ännu värre, vid ett par tillfällen fick hon och kollegorna mindre i lönekuvertet än avtalat.

– Så, för några år sedan, insåg jag att det inte höll längre och lämnade universitetet.

I dag försörjer hon sig på undervisning vid några postgymnasiala yrkesinstitut i en större grekisk stad. Nyligen tog en av de timanställningarna slut och inkomsterna minskade ytterligare.

– Det är väldigt svårt just nu, men jag är ändå optimist. Vi greker har en aforism; ta panta rei. Det betyder ”allt flyter” och morgondagen är ju faktiskt inte här än.

– Jag hade fantastiska studenter vid universitetet och älskar lärarjobbet, därför hoppas jag att en dag kunna återvända till akademien. ○

Mer än 40 000 människor deltog i protester mot regeringen den 4 februari. Demonstrationståget utgick från Athens universitetsbyggnad.

EKONOMIPROFESSOR SER INGA TECKEN PÅ ÅTERHÄMTNING

Mer än 200 000 högutbildade unga greker har lämnat landet de senaste fem åren, enligt brittiska The Guardian. Ekonomiprofessor Jannis Kallinikos ser inget som tyder på minskad *brain drain*.

I mars 1977 kom Jannis Kallinikos till Sverige med drömmen att doktorera. Med sig i bagaget hade han en grundexamen från Handelshögskolan i Athen.

Jannis Kallinikos

Två år senare antogs han till doktorandstudier vid Uppsala universitet och disputationen skedde 1984.

– Sedan tjänstgjorde jag som bland annat lektor och forskningsassistent vid Uppsala universitet, docent vid Stockholms universitet och tf professor vid Umeå universitet.

År 1998 flyttade Kallinikos tillbaka till Grekland och innehade fram till 2002 en tjänst som universitetslektor (Associate professor, tenure) vid Handelshögskolan i Aten.

– Att jag lämnade landet redan

2001 hade främst personliga orsaker. Men jag kände också en oförmåga att anpassa mig till det dagliga livet, efter 20 år i Sverige.

– Karriärmässigt saknade jag inget. Jag etablerade mig även inom den offentliga sfären, publicerade mig i ledande tidningar och var rådgivare åt tre ministrar. Ändå valde jag att flytta.

Jannis Kallinikos är i dag professor vid London School of Economics. Han ser inga snabba tecken på en grekisk återhämtning.

– Det finns fortfarande ett starkt motstånd, framför allt från Tyskland, mot en skuldavskrivning som skulle ge grekerna en chans till nyinvesteringar i stället för avbetalningar.

– Det nuvarande politiska systemet klarar inte av situationen.

Förändringar kommer, men det tar en generation.

När *Universitetsläraren* talar med personer inom grekiska akademien framhåller de den isolering krisen försatt dem i. Vad anser du, bör den internationella akademien erbjuda en hjälpsam hand?

– Tveklöst är läget svårt, men det finns inget sådant behov.

Trots allt har Grekland fortfarande en hygglig levnadsstandard och vad gäller universiteten finns det många länder där situationen är sämre.

– Något jag vill peka på är, att när det gäller sådant som forskningskultur och kreativitet ligger grekerna bra till. Du har erfarenhet som universitetslärare i såväl Sverige som Grekland och Storbritannien. Vilka är respektive länders styrka?

– Öppenheten och forskarmiljön vid svenska universitet, den inneboende nyfikenheten inom grekiska akademien och den likvärdiga konkurrensen samt innovationsandan vid brittiska universitet.

Text: Sören Viktorsson

PROFILERNA PÅ SIDAN 34:

1. Andreas Papandreou, premiärminister 1981–1989 och 1993–1996.
2. Mikis Theodorakis, kompositör som skrivit över tusen sånger.
3. Melina Mercouri, skådespelerska och sångerska, känd bl a från filmen Aldrig på en söndag. Kulturminister 1981–89 samt 1993–94.
4. Aristoteles Onassis, stenrik skeppsredare, känd bland annat för sin kärleksrelation till Maria Callas och giftermål med Jackie Kennedy.
5. Theodor Kallifatides, mångfaldigt prisbelönad svensk-grekisk författare och översättare.